

Vechii greci numeau Adevărul „neuitare” (*alethèia*); iubirea de Adevăr (*philosophia*) era măsura Înțelepciunii pentru cel care, atins de aripa Îngerului interior, ridică ochii inimii spre Empireul a cărui amintire îl făcea să „asimtă” Veșnicia (*perennis*). Iubirea vie, nestinsă pentru Adevăr i-a îndemnat pe oameni să îl *ne-uite*, ca Unul și Unic, etern... și astfel s-a născut *Philosophia perennis* !

Coordonatorul colecției:
TEODORU GHIONDEA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GUÉNON, RENÉ

Tradiții religioase și tradiții metafizice / René Guénon; trad. din lb.

franceză: Daniel Hoblea. — București: Herald, 2020

ISBN 978-973-111-798-0

I. Hoblea, Daniel (trad.)

2

Nota editorului:

Cartea de față este o colecție de articole semnate de René Guénon.

Sursele acestor articole sunt marcate la începutul fiecărui capitol.

René Guénon

Tradiții religioase și tradiții metafizice

Traducere din limba franceză de:
DANIEL HOBLEA

EDITURA HERALD
București

CUPRINS

CUVANT - ÎNAINTE	5
TRADIȚIA EBRAICĂ	15
I. Qabbalah – Cabala ca tradiție ezoterică; rădăcini lingvistice comune în ebraică și în limba arabă: Q B L, raportul dintre două lucruri care se află <i>față în față</i> , și Q D M, a proceda; lanțul inițiativ.	17
II. Cabala și știința numerelor – științele sacre: știința numerelor și a literelor; Cabala și neoplatonism; Cabala și pitagorism; tradiția abrahamică.	23
III. Cabala evreiască – despre <i>La Kabbale juive: histoire et doctrine</i> , de Paul Vulliaud; despre <i>Shekinah</i> și aspectul interior și cel exterior în cartea lui Vulliaud; despre <i>Metatron, Sephiroth, Mikael</i> .	33
IV. Siphra di-Tzeniutha – considerații critice la studiul lui Paul Vulliaud despre <i>Siphra di-Tzeniutha</i> și alte studii asupra unora dintre textele fundamentale din Cabala.	51
TRADIȚIA CREȘTINĂ	57
I. Despre limbile sacre – limba ebraică, limba sacră a lumii occidentale; filiația directă între tradiția ebraică și cea creștină; diferența între limbile sacre și limbile liturgice; creștinismul, tradiție în care limba sacră este înlocuită cu limba liturgică.	59
II. Creștinism și inițiere – rădăcinile ezoterice și caracterul inițiativ al creștinismului timpuriu; inițierea ca formă de intrare în rândurile Bisericii Creștine; dispariția caracterului inițiativ din riturile creștine străvechi; creștinismul devine o formă tradițională ce se adresează tuturor; învățăturile lui Hristos ca fundament al creștinismului; Botezul și confirmarea, sacramele din ciclul „micilor misterii”; Hirotonia, inițiere sacerdotală în „marile misterii”; taina inițierii transformată în rit exoteric pentru a asigura „mântuirea” unei populații cât mai largi; hermetism creștin; isihasm – tehnică și linie inițiativă de transmisie neîntreruptă.	63

- III. **Hristos. Preot și rege** – „Globul lumii” ca simbol al Regatului; în Hristos sunt unite funcția sacerdotală și cea regală, autoritatea spirituală și cea temporală; Verbul divin; „Preot în veac după rânduiala lui Melchisedec”; Dreptatea și pacea ca atribute hristice; sacerdoțiu creștin; cinstirea lui Hristos ca rege, preot și profet. 79
- IV. **Sfântul Bernard** – călugăr cu har divin, conducător admirabil al Ordinului cistercian, adversarul abuzurilor și nedreptăților puterii civile față de Biserică; schisma produsă de Anaclet al II-lea; Sfântul Bernard ca mediator al vieții politice; disputele intelectuale cu Abélard și Gilbert de la Porrée; contribuția la înființarea Ordinului Templului; vindecări miraculoase săvârșite de Sfântul Bernard; propovăduirea doctrinei mistice; *Cântarea Cântărilor*, *De diligendo Deo*; cultul Sfintei Fecioare; Sfântul Bernard, călugăr și cavalier. 87
- V. **Sfântul Graal** – despre cartea lui Arthur Edward Waite referitoare la legendele Sfântului Graal și simbolismul „căutării”; substratul folcloric, reverberații ale unei vechi tradiții; considerații despre originea legendelor; despre simbol și mitologie; elemente tradiționale transmise de la druzii la creștini prin legenda Graalului. 103
- TRADIȚIA ISLAMICĂ** 119
- I. **Ezoterismul islamic** – exoterism și ezoterism, „marea cale” și „adevărul” interior; căile multiple și centrul unic; *et-taşawwuf*, inițierea; Sufism; „cel ce cunoaște prin Dumnezeu”; ezoterismul Islamic strâns legat de structura limbii arabe; diferența dintre mistică și realizarea metafizică: misticul nu are maestru și nici linie de transmitere a „influenței spirituale”; astrologia, chimia și știința literelor ca diferite ordine de interpretare a realității; efortul interior de atingere a „Identității supreme”. 121
- II. **Coaja și sâmburele** – analiza tratatului lui Seyidi Mohyiddin ibn Arabi despre exoterism și ezoterism; „exterior” (*ez-zâher*) și „interior” (*el-bâten*); trecerea de la circumferința cercului la centru, prin raza care devine „cale”; contemplația Luminii în mod direct; *haqîqah* (adevărul ca mijloc), un concept dincolo de distincția exoterism-ezoterism. 131
- III. **Et-Tawhid** – doctrina Unității; atributele divine și eroarea politeismului; monoteismul. 137

- IV. **El-faqr** – discuție despre ființa umană – ca și întreaga ființă – considerată nulă în fața Principiului; comparație cu doctrina hindusă: acțiunea cu (*sakâma Karma*) și fără dorință (*nişkâma Karma*); „marea pace” (*Es-Sakinah*) a ezoterismului musulman; simplitatea, întoarcerea la Starea Primordială; comparație cu „poarta strâmtă” a simbolismului evanghelic; „omul divin” (*cheun-jen*) din daoism este „Omul Universal” (*EL-Insânul-Kâmil*) din ezoterismul musulman. 141
- V. **Er-Rûh** – „Spiritul” înțeles ca „Lumină”; despre *alif* și *ba*; Spiritul este Primul și Ultimul raportat la Creație; *Er-Rûh* identificat „Tronului” însuși. 146
- VI. **Note despre angelologia alfabetului arab** – micul *Jafr* și *marele Jafr*. 151
- VII. **Chirologia în ezoterismul islamic** – rolul esențial al mâinii în riturile de binecuvântare și consacrare; planetele și semnele zodiacale asignate diferitelor părți ale mâinii; mâna stângă, „natură”, vs. mâna dreaptă, caracterul dobândit. 155
- VIII. **Influența civilizației islamice în Occident** – transmiterea științei și filosofiei grecești către europeni prin intermediul tradiției islamice, a musulmanilor; concepții islamice păstrate în cultura europeană în substratul limbii arabe și prin termeni din domeniul chimiei, astrologiei, științelor matematice, filosofiei, literaturii etc.; procedee simbolice din poezia ezoterică persană și arabă în opera lui Dante; Frații Roza-Cruce. 161
- IX. **Creație și manifestare** – Creația ca termen aparținând lanțului iudaism-creștinism-islam; în doctrinele orientale manifestarea și creația nu sunt opuse; toate posibilitățile sunt cuprinse în Posibilitatea totală, una cu Principiul însuși; „*Sufi* nu este creat”. 169
- X. **Sayful-Islam** – războiul ca simbol al luptei pe care omul trebuie să o ducă în interiorul său; războiul exterior este „micul război sfânt” în timp ce „marele război sfânt” este cel interior; simbolismul tradițional al sabiei ca putere a Cuvântului. 177
- TRADIȚIA HINDUSĂ** 183
- I. **Spiritul Indiei** – Opoziția Orient-Occident, opoziția contemplație-acțiune este o aparență – în realitate este vorba despre complementaritate sau chiar recesivitate; echilibrul este suma tuturor dezechilibrelor; acțiunea ca modificare tranzitorie și momentană a ființei în baza unui principiu care se găsește în contemplație;

- Aristotel – „motorul prim”; cunoașterea discursivă și rațională specifică Occidentului; brahmanii și kșatriya; *Skanda* și *Gāneśa*; acțiunea dezordonată ca efect specific sfârșitului de *Kali-Yuga*; Orientul ca păstrător al spiritului tradițional; principiul rezidă la nivelul ordinului metafizic; *Lex perennis* 185
- II. **Doctrinile hinduse** – Esența pur metafizică a tradiției hinduse; *Veda*; *Śikṣā*, *Chandas*, *Vyākaraṇa*, *Nirukta*, *Jyotiṣa*, *Kalpa*; *darśana*: *Vaiśeṣika* (logica), *Sāṅkhya* (domeniul naturii), *Yoga*, *Mīmāṃsā* (studiul *Veda*), *Vedānta* (sfârșitul *Veda*-urilor); *mokṣa*, eliberarea de condițiile limitative. 195
- III. **Dharma** – Gândirea esențialmente sintetică a celor din vechime; *Dharma*, lege și ordine; simbolismul axial conținut în noțiunea de *Dharma* și în *Te*-ul din tradiția extrem-orientală; *Dharma* aplicabilă tuturor ființelor și stărilor lor de manifestare; scopurile fixe ale vieții umane stabilite în scrierile hinduse. 207
- IV. **Varna** – *Varna* ca expresie a principiilor tradiționale și reflex al ordinului cosmic în ordinul social uman; diferența de sens între *varna*, *jāti* și „caste” la Gualtherus H. Mees; *Hamsa*, casta unică primordială ce există în *Krita-Yuga*; un punct de vedere exclusiv „sociologic” este insuficient pentru a pătrunde în fondul lucrurilor ce țin de cunoașterea tradițională. 213
- V. **Teoria hindusa a celor cinci elemente** – Cosmologie și *bhūta*, a fi, a deveni; cinci esențe elementare, numite *tammātra*, calități: auditivă sau sonoră (*śabda*), tangibilă (*sparśa*), vizibilă (*rūpa*, cu dublul sens de formă și culoare), gustativă (*rasa*), olfactivă (*gandha*); cele cinci elemente recunoscute de doctrina hindusă: *ākāśa*, eterul; *vāyu*, aerul; *tejas*, focul; *ap*, apa; *pṛthvī*, pământul; Empedocle, orficii, pitagoricenii, Aristotel recunosc aceste elemente; *quinta essentia*; cele cinci elemente și doctrina chineză; *guṇa* – tendință principală în procesul manifestării. 219
- VI. **Kundalini Yoga** – rezumat despre sistemul Yoga, practica yogină (scopul eliberării) și Kundalini (forța vitală, *nādis*, *idā* și *pingalā*, sistemul celor 7 *cakra* ca stadii de evoluție în conștiință ale ființei umane în drumul spre unirea cu Sinele); *The Serpent Power*, Arthur Avalon; o paralelă între cele zece *Sephira* ale arborelui Sephirotic și cele 7 *cakra* din sistemul yoga. 239
- VII. **Tantra și magie** – tantrism și magie; magia ca știință tradițională autentică; efectul deviat al științelor tradiționale inferioare, din veacuri întunecate. 253
- VIII. **Sanathana Dharma** – permanentă și stabilitate; *sanathana*, în termeni occidentali aproximativi tradusă prin *Philosophia Perennis*, conform lui Coomaraswamy: fondul comun din care provin toate filosofile în ce au ele realmente valabil; *dharma* ca axa a lumii manifestate; Ordinea universală, care este, în manifestare, expresia Voinței divine; ritul corespunde sacrului dharmic și reprezintă ceea ce rămâne la fel cu ceea ce era înainte; în concepția tradițională există corespondență între ordinea umană și ordinea cosmică pe care ritul le ține conectate; tradiția primordială perpetuă. 257
- IX. **Māya** – Coomaraswamy traduce *Māya* prin *arta* și nu prin *iluzie*; iluzia este doar un grad diferit al realității și nu neant; *Māya* ca principiu matern creator cuprins în Principiu; *Māya* mama lui Buddha; *Māya* este materialul din care este „țesută” lumea manifestată; vâlul lui *Māya*; iluzia că manifestarea ar fi exterioră Principiului. 267
- X. **Nāma-rūpa** – individualitate, esență și substanță; starea angelică, supraindividuală, *deva*; opera de artă, între arhetip și individ; „numele” unei ființe este „esența” sa; auz-esență-eter vs. văz-formă-foc. 271
- XI. **Ātmā-Gītā** – *Bhagavat*: cel „glorios” și „venerabil”; vișṇuiți și șivaiți; *Bhagavat* ca *Ātmā* necondiționat; *Nara* și *Nārāyana*, individualul și Universalul, „eul” și „Sinele”; brahmanul și kșatriya. 277
- XII. **A cincea Veda** – perfecțiunea domeniului spiritual și intelectual încă de la origine; tot ce este contrar *Veda* sau nu derivă legitim din ea este chiar prin acest aspect exclus din această tradiție; tantrismul ca ansamblu al învățăturilor și mijloacelor de „realizare” adaptate condițiilor din *KaliYuga*; *tantra* considerată „firul” unei țesături; doctrina tantrică, o continuare a conținuturilor din *Veda*; dezvoltarea specială a unei științe tradiționale într-o epocă sau alta; vin și *soma*; putere și cunoaștere; rolul daoismului de orientare invizibilă; rolul confucianismului de orientare exterioră. 283
- DAO ȘI CONFUCIANISM 291
- I. **Influențele rătăcitoare** – energii neindividualizate ce acționează în mediul cosmic fără a intra în constituția unei ființe definite; mediu; condensare și disoluție a forțelor spirituale. 293
- II. **Daoism și confucianism** – Fu-Xi; yin-yang; *Livre des Rites de Tchou*; *Yi-Jing*; metafizică și aplicații sociale ale cunoașterii tradiționale; Dao, originea și sfârșitul tuturor ființelor; doctrina non-acțiunii; înțeleptul perfect; daoismul ca doctrină inițiativă; o practică a vieții obișnuite, confucianismul. 301

I.

Qabbalah¹

Cabala ca tradiție ezoterică; rădăcini lingvistice comune în ebraică și în limba arabă: Q B L, raportul dintre două lucruri care se află *față în față*, și Q D M, a preceda; lanțul inițiativ.

În ebraică, în sensul cel mai general, termenul *Qabbalah* nu înseamnă altceva decât „tradiție”; și, cu toate că el desemnează de obicei tradiția ezoterică sau inițiativă, se întâmplă uneori să fie aplicat și tradiției exoterice, atunci când este folosit fără prea multă precizie.² Prin urmare, în el însuși, acest termen este susceptibil să denumească orice tradiție; dar, pentru că aparține limbii ebraice, este normal – așa cum am remarcat deja în alte ocazii – atunci când se folosește o altă limbă, să fie rezervat doar tradiției ebraice sau, dacă se preferă un mod de exprimare poate mai exact, formei specific ebraice a tradiției. Insistăm asupra acestor lucruri, deoarece am constatat la unii o tendință de a da un alt sens acestui cuvânt, de a face din el denumirea unui gen special al cunoștințelor tradiționale,

¹ *Voile d'Isis*, mai 1933. (N. tr.)

² Asta nu fără a cauza anumite confuzii: astfel, i-am văzut pe unii pretinzând să lege *Talmudul* de „Cabală”, înțelegând în sens ezoteric; în fapt, *Talmudul* este „tradiția”, însă pur exoterică, religioasă și legalistă.

căre s-ar afla de altfel în el, crezând că au descoperit în cuvântul însuși tot felul de lucruri mai mult sau mai puțin extraordinare ce nu există deloc în mod real. Nu ne vom pierde timpul să arătăm toate aceste interpretări fanteziste; este mult mai util să precizăm adevărata semnificație originară a cuvântului (fapt suficient pentru a le reduce la zero), asta fiind tot ceea ce ne-am propus să facem aici.

În ebraică și arabă¹, rădăcina Q B L semnifică în mod esențial raportul a două lucruri ce sunt situate *față în față*; de aici provin diversele sensuri ale cuvintelor derivate din ea, de pildă cel de întâlnire și chiar cel de opoziție. Din acest raport rezultă și ideea unei treceri, între cei doi termeni, în prezență, de unde ideile de a primi, a întâmpina, a accepta, exprimate în cele două limbi prin verbul *qabal*; și de aici derivă în mod direct *qabbalah*, adică propriu-zis „ceea ce este primit” sau „transmis” (în latină *traditum*) de la unul la celălalt. Alături de ideea de transmite, o vedem apărând aici pe cea a unei succesiuni; trebuie însă remarcat că sensul prim al rădăcinii indică un raport ce poate fi, deopotrivă, simultan și succesiv, spațial și temporal. Așa se explică dublul sens al prepoziției *qabal* în ebraică și *qabl* în arabă, însemnând, în egală măsură, „înainte” (adică „în față”, în spațiu) și „înainte” (în timp); iar strânsa înrudire a acestor două cuvinte „în față” (*devant*) și „înainte” (*avant*), chiar și în franceză, arată mai mult că o anumită analogie este întotdeauna stabilită între aceste două modalități diferite, una în simultaneitate și cealaltă în succesiune. Aceasta permite, de asemenea, să se rezolve o contradicție aparentă: deși ideea cea mai frecventă aici, atunci când este vorba despre un raport temporal, este cea de anterioritate și se raportează în consecință la trecut, se întâmplă totuși ca derivatele aceleiași rădăcini să desemneze viitorul (în arabă *mustaqbal*, adică literalmente „înainte față de ceea ce s-a petrecut”, din *istaqbal*, „a merge înainte”); dar nu se spune și în franceză că trecutul este *înaintea* (*avant*) și că viitorul este *în față* (*devant*) noastră, ceea ce

¹ Atragem atenția asupra faptului (de care nu s-a ținut poate seama suficient) că aceste două limbi, care au majoritatea rădăcinilor comune, se pot adesea clarifica una prin cealaltă.

este cu totul comparabil? În fond, e suficient în toate cazurile ca unul din cei doi termeni să fie considerați fie „în față”, fie „înainte” celuiilalt, fie că este vorba, de altfel, despre o relație spațială sau despre o relație temporală.

Toate aceste remarci mai pot fi confirmate prin examinarea unei alte rădăcini, comună atât limbii ebraice, cât și limbii arabe, și care are semnificații foarte apropiate de acestea, s-ar putea chiar spune în mare parte identice, deoarece, deși punctul de plecare este evident diferit, sensurile derivate ajung să se întâlnească. E vorba despre rădăcina Q D M, care exprimă în primul rând ideea de „a preceda” (*qadam*), de unde tot ce se referă nu doar la o anterioritate temporală, ci și la orice prioritate de ordine. Astfel, pentru cuvintele ce provin din această rădăcină, în afara sensurilor de origine și vechime (*qedem* în ebraică, *qidm* sau *qidam* în arabă), le găsim pe cele de întâietate sau de prioritate, și chiar de mers, înaintare sau mișcare progresivă (în arabă *taqaddum*)¹; și aici prepoziția *qadam* în ebraică și *qoddām* în arabă are dublul sens de „în față” și „înainte”. Însă sensul principal, în acest caz, desemnează ceea ce este prim, fie ierarhic, fie cronologic; în consecință, ideea exprimată cel mai frecvent este cea de origine sau de primordialitate și, prin extensie, de vechime atunci când e vorba despre ordinul temporal: astfel, *qadmōn* în ebraică și *qadīm* în arabă înseamnă „vechi” în utilizarea curentă, însă, când sunt raportate la domeniul principiilor, trebuie traduse prin „primordial”².

Mai sunt de semnalat, în legătură cu aceleași cuvinte, alte considerații ce nu sunt lipsite de interes: în ebraică, derivatele rădăcinii Q D M servesc și la a desemna Orientul, adică partea „originii”, în sensul că el este locul în care răsare soarele (*oriens*, din *oriri*, de unde vine și *origo* în latină), punctul de pornire al evoluției diurne a soarelui; în același timp, el este punctul pe care-l avem în față [dinainte –

¹ De aici cuvântul *qadam*, „picior”, așadar ceea ce servește la mers.

² *El însănușul-qadīm*, adică „Omul primordial” se referă, în arabă, la „Omul universal” (sinonim cu *El-insănușul-kāmil*, care este literalmente „Omul perfect” sau total); acesta este tocmai *Adam Qadmōn* ebraic.

în red.] atunci când ne „orientăm” către soare la răsăritul său¹. Astfel, *qedem* înseamnă, de asemenea, „Orient”, iar *qadmôn*, „oriental”; însă nu trebuie să vedem în aceste desemnări afirmarea unei primordialități a Orientului din punct de vedere al istoriei umanității terestre, deoarece, cum am avut adesea ocazia să o spunem, originea primă a tradiției este nordică, „polară” chiar, și nicidecum orientală sau occidentală; explicația pe care am indicat-o ni se pare, de altfel, arhisuficientă. Vom adăuga, în această privință, că aceste chestiuni de „orientare” au, într-un mod general, o importanță destul de mare în simbolismul tradițional și în riturile bazate pe acest simbolism; ele sunt mai complexe decât s-ar putea crede și pot da loc unor confuzii, căci există, în diverse forme tradiționale, mai multe moduri de orientare. Când ne orientăm spre soare-răsare, cum am spus, sudul este desemnat ca „partea dreptei” (*yamîn* sau *yaman*; cf. sanscritul *dakṣiṇā* care are același sens), iar nordul, ca „partea stângii” (*shemōl* în ebraică, *shimāl* în arabă); dar se întâmplă ca orientarea să fie luată îndreptându-ne către soare la meridian, și atunci punctul pe care-l avem în față nu mai este orientul, ci sudul: astfel, în arabă, partea sudului, printre alte denumiri, o mai are pe cea de *qiblah*, iar adjectivul *qibli* înseamnă „meridional”. Acești ultimi termeni ne readuc la rădăcina Q B L; și se știe că același *qiblah* desemnează, de asemenea, în Islam, orientarea rituală; aceasta este, în toate cazurile, dinainte; fapt destul de curios, ortografia cuvântului *qiblah* este identică celei a ebraicului *qabbalah*.

Se poate pune următoarea întrebare: de ce tradiția, în ebraică, este desemnată printr-un cuvânt ce provine din rădăcina Q B L, și nu din rădăcina Q D M? Unii ar putea fi tentați să spună, în această privință, că tradiției ebraice, neconstituind decât o formă secundară

¹ Este interesant de notat că Hristos este numit uneori *Oriens*; această desemnare poate fi raportată, fără îndoială, la simbolismul soarelui-răsare; dar, datorită dublului sens indicat aici, ea poate fi apropiată, și chiar în mod special, de ebraicul *Elohi Qedem* ori de expresia ce desemnează Verbul drept „Bătrânul Zilelor”, adică drept Cel care este înaintea zilelor sau Principiul ciclurilor de manifestare, reprezentate simbolic ca „zile” de diverse tradiții („zilele lui Brahmā” în tradiția hindusă, „zilele creației” în Geneza ebraică).

și derivată, nu i s-ar potrivi o denumire ce evocă ideea de origine sau de primordialitate; însă acest motiv nu ni se pare esențial, pentru că, în mod direct sau nu, orice tradiție este legată de origini și provine din Tradiția primordială, și chiar am văzut altundeva că orice limbă sacră, inclusiv ebraica și araba, este considerată ca reprezentând, într-un fel, limba primordială. Adevăratul motiv, se pare, este că ideea ce trebuie evidențiată în special aici este cea a unei transmiteri regulate¹ și neîntrerupte, idee pe care o exprimă de altfel, în mod propriu, chiar cuvântul „tradiție”, așa cum am arătat la început. Această transmitere constituie „lanțul” (*shelsheth* în ebraică, *silsilah* în arabă) ce unește prezentul cu trecutul și trebuie să se continue din prezent spre viitor: acesta este „lanțul tradiției” (*shelsheth ha-qabbalah*) sau „lanțul inițiativ”, despre care am avut ocazia să vorbim recent; și este, de asemenea, determinarea unei „direcții” (regăsim aici sensul cuvântului arab *qiblah*), care, prin succesiunea timpurilor, orientează ciclul spre sfârșitul său și îl reunește cu originea sa, și pe care, întinzându-se chiar dincolo de aceste două puncte extreme prin faptul că sursa sa principială este atemporală și „non-umană”, îl leagă în mod armonic de celelalte cicluri, contribuind împreună cu acestea la formarea unui „lanț” mai mare, cel pe care anumite tradiții orientale îl numesc „lanțul lumilor”, unde se integrează, din aproape în aproape, întreaga ordine a manifestării universale.

¹ Termen pe care îl vom utiliza pentru a desemna starea de conformitate cu exigențele învățaturii inițiatice, ezoterice. Termenul din limba franceză, *régulière*, tradus în limba română prin „regulat”, pierde această semnificație tehnică foarte importantă. [N. red.]

II.

Cabala și știința numerelor¹

Științele sacre: știința numerelor și a literelor;
Cabala și neoplatonism; Cabala și pitagorism;
tradiția abrahamică.

Am insistat deseori asupra faptului că „științele sacre”, care aparțin unei forme tradiționale date, fac realmente parte integrantă din ea, fiind departe de a reprezenta doar adaosuri străine, atașate acesteia în mod mai mult sau mai puțin artificial. E indispensabil să înțelegem bine acest punct și să nu-l pierdem niciodată din vedere, dacă vrem să pătrundem, oricât de puțin, adevăratul spirit al unei tradiții; și este cu atât mai necesar să se atragă atenția asupra lui, cu cât se constată destul de frecvent în zilele noastre, la cei care pretind că ar studia doctrinele tradiționale, o tendință de a nu ține seama de științele în discuție, fie din pricina dificultăților speciale pe care le prezintă asimilarea lor, fie pentru că, pe lângă imposibilitatea de a le încadra în clasificările moderne, prezența lor este stânjenitoare, mai ales pentru cine încearcă să reducă totul la puncte de vedere exoterice și să interpreteze doctrinele în termeni de „filosofie” sau de „misticism”. Fără să insistăm asupra vanității unor asemenea studii întreprinse din „exterior” și cu intenții cu totul profane, trebuie să

¹ *Voile d'Isis*, august-septembrie 1933. (N. tr.)

repetăm totuși – căci acest lucru ni se pare mereu oportun – că ideile deformate la care duc în mod inevitabil sunt cu siguranță mai rele decât ignoranța.

Uneori, s-a ajuns chiar ca anumite științe tradiționale să joace un rol mai important decât cel pe care l-am indicat și, în afara valorii proprii pe care o au prin ele însele în ordinul lor contingent, să fie luate ca mijloace simbolice de expresie pentru partea superioară și esențială a doctrinei, aceasta devenind cu totul neinteligibilă dacă vrem să le separăm de ea. E ceea ce se întâmplă, mai ales în privința Cabalei ebraice, cu „știința numerelor”, care se identifică, de altfel, în mare parte, cu „știința literelor”, la fel ca în ezoterismul islamic, și asta chiar în virtutea alcătuirii limbilor ebraică și arabă, care, așa cum am remarcat ultima oară, sunt atât de apropiate sub toate raporturile¹.

Rolul preponderent al științei numerelor în Cabala constituie un fapt atât de evident, încât n-ar putea scăpa nici celui mai superficial observator, chiar și „criticilor” cei mai plini de prejudecăți și idei preconcepute fiindu-le greu să-l nege sau să-l disimuleze. Totuși, aceștia din urmă nu pierd ocazia să dea, cel puțin acestui fapt, interpretări eronate, pentru a-l face să intre, de bine, de rău, în cadrul ideilor lor preconcepute; ne propunem aici să risipim aceste confuzii, mai mult sau mai puțin intenționate, cauzate, în bună parte, de abuzul cunoscutei „metode istorice”, care vrea cu orice preț să vadă „împrumuturi” peste tot unde constată anumite similitudini.

Se știe că este la modă, în mediile universitare, să se lege Cabala de neoplatonism, astfel încât să i se diminueze vechimea și importanța; într-adevăr, nu se admite drept principiu indiscutabil că nimic nu poate veni decât de la greci? Se uită, din păcate, că neoplatonismul însuși conține multe elemente ce nu au nimic specific grecesc și că, în special, iudaismul avea, în mediul alexandrin, o importanță

¹ Vezi capitolul anterior, *Qabbalah*; îl rugăm pe cititor să se raporteze și la studiul despre *Știința literelor* apărut în numărul din februarie 1931. [Studiu existent în volumul *Simboluri ale științei sacre*, apărut la Ed. Humanitas, 1997; cap. VI, p. 50.]

deloc neglijabilă, așa încât, dacă au existat realmente împrumuturi, s-ar putea ca ele să fi avut loc în sens invers decât se afirmă. Această ipoteză ar fi chiar mult mai plauzibilă, întâi pentru că adoptarea unei doctrine străine nu este deloc conciliabilă cu „particularismul” ce a fost mereu una dintre trăsăturile dominante ale spiritului iudaic, și apoi pentru că, orice s-ar crede despre neoplatonism, el nu reprezintă, oricum, decât o doctrină relativ exoterică (chiar dacă e bazată pe date de ordin ezoteric, ea este doar o „exteriorizare” a acestora) și care, ca atare, n-a putut exercita o influență reală asupra unei doctrine esențialmente inițiatice și chiar foarte „închise”, cum este și a fost întotdeauna Cabala¹. Nu vedem să existe, între aceasta și neoplatonism, asemănări deosebit de frapante, nici ca, în forma sub care se exprimă acesta din urmă, numerele să joace acest rol atât de caracteristic Cabalei; limba greacă, de altfel, n-ar fi permis-o, pe când aici există, o repetăm, ceva inerent limbii ebraice și care, în consecință, trebuia să fie legat de la început de forma tradițională ce se exprimă prin ea.

Desigur, asta nu înseamnă că este cazul să se conteste existența unei științe tradiționale a numerelor și la greci; ea chiar a fost, cum se știe, baza pitagorismului, care nu era o simplă filosofie, ci avea și el un caracter propriu-zis inițiativ; și de aici a extras Platon nu doar toată partea cosmologică a doctrinei sale, așa cum o expune mai ales în *Timaios*, ci și „teoria ideilor”, care nu este, în fond, decât o transpunere, conform unei terminologii diferite, a concepțiilor pitagoreice despre numere considerate ca principii ale lucrurilor. Prin urmare, dacă vrem să găsim realmente la greci un termen de comparație cu Cabala, ar trebui să ne întoarcem în timp la pitagorism; tocmai aici apare cel mai clar vanitatea tezei „împrumuturilor”: suntem în prezența a două doctrine inițiatice care acordă, în

¹ Acest ultim motiv contrazice, de asemenea, pretenția de a lega ezoterismul islamic de neoplatonism; la arabi, doar filosofia este de origine greacă, la fel ca peste tot unde întâlnim ceva susceptibil să i se aplice numele de „filosofie” (în arabă *falsafah*), care e ca o marcă a acestei origini; însă aici nu mai este vorba nicidecum despre filosofie.

mod similar, o importanță capitală științei numerelor, dar această știință se prezintă, de o parte și de cealaltă, sub forme radical diferite.

Sunt utile aici câteva considerații de un ordin mai general: este perfect normal ca aceeași știință să se întâlnească în tradiții diverse, căci adevărul, în orice domeniu, n-ar putea fi monopolul unei singure forme tradiționale cu excluderea altora; acest fapt nu poate fi, așadar, un prilej de mirare decât pentru „criticii” care nu cred în adevăr; și contrariul ar fi, nu doar uimitor, ci și destul de dificil de conceput. Nu există aici nimic care să implice o comunicare mai mult sau mai puțin directă între două tradiții diferite, chiar în cazul în care una ar fi în mod incontestabil mai veche decât cealaltă: nu poate un anumit adevăr să fie constatat și exprimat independent de cei ce l-au exprimat deja înainte și, în plus, nu este cu atât mai probabilă această independență, cu cât acest adevăr va fi, în fapt, exprimat într-un alt mod? E bine să se remarce, de altfel, că acest fapt nu contrazice nicidecum originea comună a tuturor tradițiilor; însă transmiterea principiilor, pornind de la această origine comună, nu presupune cu necesitate, într-un mod explicit, transmiterea tuturor dezvoltărilor implicate în ele și a tuturor aplicațiilor pe care le pot ocaziona; pe scurt, tot ce ține de „adaptare” poate fi considerat ca aparținând, la propriu, cutărei sau cutărei forme tradiționale particulare, iar, dacă li se regăsește echivalentul altundeva, este pentru că, în mod firesc, din aceleași principii trebuie să rezulte aceleași consecințe, oricare ar fi modul special în care vor fi exprimate într-o parte sau alta (sub rezerva, bineînțeles, a anumitor moduri simbolice de expresie care, fiind peste tot aceleași, trebuie privite ca urcând până la Tradiția primordială). Diferențele de formă vor fi, în general, cu atât mai mari, cu cât se vor îndepărta mai mult de principii pentru a coborî la un ordin mai contingent; aceasta constituie una dintre principalele dificultăți în înțelegerea anumitor științe tradiționale.

Aceste considerații, lucru lesne de înțeles, nu manifestă aproape niciun interes pentru originea tradițiilor sau proveniența elementelor pe care le conțin din punct de vedere „istoric”, așa cum este înțeles în lumea profană, deoarece ele fac perfect inutilă supo-

ziția unei filiații directe oarecare; și chiar acolo unde se remarcă o similitudine mult mai strânsă între două forme tradiționale, ea se explică mai puțin prin „împrumuturi”, adeseori neverosimile, cât prin „afinități” datorate unui ansamblu de condiții comune sau asemănătoare (rasă, tip de limbaj, mod de existență etc.) la popoarele cărora le sunt destinate aceste forme¹. Cât despre cazurile de filiație reală, ele nu trebuie cu totul excluse, deoarece este evident că nu toate formele tradiționale provin în mod direct din Tradiția primordială, unele trebuind să joace uneori rolul de intermediar; însă acestea din urmă sunt, cel mai adesea, dintre cele dispărute cu totul, iar aceste transiteri urcă în general până la epoci mult prea îndepărtate pentru ca istoria obișnuită, al cărei câmp de investigare este în fond foarte limitat, să poată avea cea mai mică cunoștință despre ele, neluând în considerare faptul că mijloacele prin care s-au efectuat nu sunt accesibile metodelor sale de cercetare.

Toate acestea nu ne-au îndepărtat decât în aparență de subiectul nostru și, revenind la raporturile Cabalei cu pitagorismul, ne putem întreba acum: dacă ea nu poate fi derivată în mod direct din pitagorism, chiar presupunând că nu-i este realmente anterioară, fie și numai datorită unei prea mari diferențe de formă, asupra căreia vom reveni imediat într-un mod mai precis, nu s-ar putea cel puțin lua în considerare pentru ambele o origine comună, care ar fi, după opiniile unora, tradiția vechilor egipteni (ceea ce, evident, ne-ar

¹ Fapt ce se poate aplica mai ales similitudinii de expresie, pe care am semnalat-o deja, între Cabala și ezoterismul islamic; în această privință, în ce-l privește pe ultimul, mai e de făcut o remarcă destul de curioasă: adversarii săi „exoteriști”, în islamul însuși, au căutat adesea să-l deprecieze atribuindu-i o origine străină și, sub pretextul că mulți dintre cei mai cunoscuți *sūfi* au fost persani, au ținut să vadă în el pretinse împrumuturi din mazdeism, extinzând chiar această afirmație gratuită la „știința literelor”; însă nu există nicio urmă de ceva asemănător la vechii perși, pe când, dimpotrivă, această știință există, sub o formă cu totul comparabilă, în iudaism, lucru ușor explicabil, de altfel, prin „afinitățile” la care făceam aluzie, fără a mai vorbi de comunitatea de origine mai veche asupra căreia vom reveni; dar cel puțin acest fapt ar fi singurul ce poate da o oarecare aparență de verosimilitate ideii unui împrumut făcut de la o doctrină preislamică și nearabă, iar el pare să le fi scăpat cu totul!